

Воркшоп

Культура на перехресті культур: виклики та перспективи у наближенні до минулого

20 липня, 3 серпня 2013 р.

Співорганізатори:

Центр міської історії Центрально-Східної Європи (Львів)
Ініціатива "Українсько-єврейська зустріч" (Торонто, Канада)
Польський інститут в Києві
«Хасед-Ар'є» - Всеукраїнський єврейський благодійний фонд (Львів)

Керівництво:

Д-р Мейгіл Фавлер (Університет Стетсон, США) / Д-р Софія Дяк (Центр міської історії, Львів)

Координатори:

Д-р Ірина Мацевко (Центр міської історії) / Олександра Гурвіц ("Хесед-Ар'є")

Загальна характеристика:

Яка роль культури у місці, де різноманіття, співіснування й конфлікт формували життя впродовж сторіч і різко обірвалися під час Другої світової війни? Яке місце культури у багатьох сучасних суспільствах, де спадщина сприймається як головна індустрія, а різноманіття – як головна цінність? Зокрема, як різні формати – такі як театр, література, фестиваль чи кіно – впливають на наше розуміння й усвідомлення багатоетнічного минулого, конфліктних наративів? Як, підходячи до складного минулого й спадщини через такі творчі формати, ми можемо також апелювати чи розмірковувати про питання, важливі для сучасних суспільств? Які є приклади в Україні та сусідніх країнах? Як досягнути критичного пере/осмислення й емоційного пере/творення складного минулого? Що культура пропонує на протигагу історичному – академічному й популярному – тлумаченню? Які є можливості й обмеження в художньому підході й в історичному обговоренні, і як вони взаємовпливають та взаємодіють?

У рамках цього воркшопу ми не тільки розглянемо, як сучасна культура й мистецтво використовують, відображають і стосуються до багатокультурної спадщини, але яка роль сучасної культури й мистецтва у «наближенні минулого» та представленні «складної історії» й «негативної спадщини»? Разом із учасниками воркшопу ми обговорюватимемо цей складний комплекс питань з погляду практиків, які уособлюють досвід різних інституцій, країн та ініціатив.

Кожна секція зосереджується на певному жанрі й форматі – література, кіно, фестиваль, й театр. В окремих секціях ми проаналізуємо, як вони представляють теми, що пов'язані із різноманіттям й складним минулим, як вони розглядають, перепозичають та включають результати й питання з інших галузей – академічного і громадського дискурсів. Що, зокрема, кожен з них вносить до нашого розуміння минулого й культури пограниччя? Багато культурних ініціатив мають виключний етнічний фокус – чи то єврейський фестиваль, український театр, чи польський роман.

Конкретніше ми зосередимося на поліетнічному минулому та багатокультурній спадщині, історії громад, знищених під час Другої світової війни й Голокосту, у повоєнних депортаціях, та поглянемо на регіон Галичину. Водночас ми ширше поглянемо на Центрально-Східну Європу як прикордонну територію різних держав. Науковці, особливо історики, запрошені до участі в обговореннях.

Щоб обговорити ці питання, воркшоп збирає митців і культурологів, задіяних у різноманітних ініціативах для вивчення минулого й спадщини прикордоння та поліетнічних громад, які проживали там. Наша аудиторія включатиме – молодих науковців та студентів-старшокурсників, які є учасниками літньої школи “Єврейська історія та багатоетнічне минуле Центрально-Східної Європи: суспільства, культури та спадщина.” У центрі нашої уваги – питання, як мистецтво й культура відображають й стосуються до багатого, різноманітного, але й складного минулого прикордоння, ми запрошуємо учасників із України, Польщі, Росії та Ізраїлю, щоб вони поділилися своїм досвідом, представили свої проекти й запропонували плідний обмін ідеями та обговорення.

Воркшоп відбудеться у рамках літньої школи та фестивалю LvivKlezFest. Він складатиметься із презентацій і громадських обговорень. Семінар поділяється на чотири секції, в яких візьмуть участь модератор, доповідачі та диспутанти (дослідники, культурні діячі, представники громадських організацій і товариств). У кожній секції передбачено час для відповідей на питання та для обговорення. Семінар також включатиме **виставку Олени Фрідман та арт групи «Nehama» «Українські символики»** в конференц-залі Центру міської історії.

Воркшоп відкритий для громадськості.

День 1 / Субота / 20 липня 2013 р.

Секція 1. Літературні прикордоння: Як художня література може відображати й переосмислювати складне минуле?

Відкрита дискусія (18.30-20.30)

Хоча багато історичних книжок опубліковано на тему війни, часто саме художня література досягає найбільшої аудиторії й має найширший вплив на загальне сприйняття, пропагує індивідуальні історії та персонажів і формує уявлення про те, «як все було». Література може окремо звертатися до місцевостей, радикально змінених воєнним досвідом, зокрема, у прикордонних містах, де мінялися держави, мешканців депортували чи вбивали, давали нові імена: наприклад, Бреслау/Вроцлав, Данціг/Гданськ, Львув/Львів. У Вроцлаві створена надзвичайно популярна серія детективних історій Марека Краєвського про довоєнний Бреслау. У Гданську маємо роман Стефана Хвіма «Ганеман» про кінець війни у цьому спірному місті. Іншими словами, історичні романи залишаються популярним і потужним форматом.

На нашій зустрічі ми звернемося до питання, що художня література приносить у широкий процес переосмислення й переоцінки минулого, особливо у пост-комуністичних суспільствах, які не тільки постали із десятиріч ідеологічних кампаній і цензури, але які стикаються із питаннями щодо власного минулого, вдаючись до вислову Омера Бартова «білі плями і чорні діри.»

На нашій зустрічі ми матимемо можливість поспілкуватися із Юрієм Винничуком, автором багатьох українських романів на історичні теми, особливо про історію Львова. Його найновіший роман «Танго смерті» – це спроба крізь індивідуально-сімейну призму оцінити події, що навечно

змінити місто: із Lwów/Lemberg/Львов на Львів/Львов, із міста, яке було домом для різних національно-релігійних громад, на місце, яке через війну стало могилою для своєї єврейської громади та втраченим домом для польських мешканців. Завдяки такому погляду місто та його мешканці постають багатокультурним місцем, зруйнованим під час війни. Ми можемо запитати, чи цей роман кидає виклик існуючим стереотипам і міфам чи створює нові у конкретному випадку, і – ширше – чого очікують від історичних романів, які описують «складне минуле». Чи повинні ми очікувати, що художня література чогось навчить, і чого саме, чи вона створює міфи чи їх розвінчує?

Гість: Юрій Винничук, письменник, автор роману «Танго смерті»

Модератор: д-р Катажина Котинська (Інститут славістики, Ягелонський університет), **Роман Дубасевич** (культуролог, Грайфсвальд/Львів)

Запрошені історики, які є фахівцями з міжвоєнного періоду та Другої світової війни:

Тарік Сиріл Амар (Колумбійський університет)

Олександр Зайцев (Український Католицький Університет)

Тарас Мартиненко (Львівський Національний університет ім. Івана Франка, дисертація на тему щоденного життя під час Другої Світової війни)

Петро Чорній (історик, дослідник міжетнічних стосунків у міжвоєнній Галичині).

Запрошені літературознавці, критики й автори: Світлана Українець, Галина Пагутяк, Тимофій Гаврилів, Ілько Лемко, Андрій Павлишин, Андрій Дрозда.

День 2 / Субота / 3 серпня 2013 р. / 11.00- 18.20

Секція 2. Фільми: Візуалізація, творення стереотипів чи їх долання?

Подіумна дискусія (11.00-13.00)

Як передати у документальних і художніх фільмах заплутаність польсько-єврейсько-українських стосунків і пережиттів міжвоєнного часу та Другої світової війни? Чи вимагатиме це спрощення, щоб створити драматичний сценарій, утримати сюжет і втілити тему? Чи фільм може дійти до широкого глядача, переглянути усталені уявлення і розширити існуючі параметри сприйняття минулого? Що створює візуальна презентація, і як через емоційно насичений відео-й аудіоопис ми можемо розбудовувати й розширювати розуміння минулого? Під час літньої школи ми переглянемо кілька фільмів, включаючи новий польський фільм «Pokłosie» за книгою Яна Т. Гросса та дискусії, які він викликав; «У темряві» Агнешки Голанд на основі спогадів уцілілих львів'ян та документальний фільм «Три історії Галичини», що зображає війну та історію Галичини крізь призму людських дол і стосунків у надзвичайних умовах. Наше основне питання буде таке: чи кіно, як експресивний візуальний засіб, може звернутися до складних тем, щоб викликати суспільне обговорення, чи лиш далі продукує кліше й стереотипи?

Модератор: Богдан Шумилович (Центр міської історії)

Проф. Сергій Єкельчик, історик, університет Вікторії (Канада), досліджує фільм як засіб передачі інформації та історичні фільми як особливий жанр пост-комуністичної Східної Європи.

Д-р Василь Расевич, історик, науковий співробітник Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича, автор статей про історичну пам'ять і політику пам'яті в кіно

Олег Чорний, знаний майстер відео та кіно, режисер короткометражних та документальних фільмів. Працював на кіностудії ім. О.П. Довженка

13.00 – 14.00 – обід у дворіку

Секція 3. Фестивалі: Масова освіта або/ масова вистава?

14.00-16.00

За останні два десятиріччя етнічні та поліетнічні фестивалі здобули широку популярність у багатьох країнах Центрально-Східної Європи, відкриваючи можливості мандрувати різними стилями, мовами, культурними традиціями та заглиблюватися у світ різноманіття, який головно є віртуальним. Зокрема, спостерігаємо справжній «бум» на фестивалі єврейської культури та клезмерської музики. У Варшаві, Кракові, Празі, Будапешті такі фестивалі доволі швидко перетворились із камерних заходів на масштабні «трендові» події, котрі щороку притягують тисячі туристів з усього світу. Рут Елен Грубер підкреслює небезпеку «віртуалізації» та «діснейлендизації» спадщини через її фестивалізацію. Дискусійним також залишається питання якою мірою фестивалі (ре)активують культурну спадщину, а якою «експлуатують» її із розважальною та комерційною метою. Водночас, фестивалі можуть відігравати освітню роль, стимулюючи глибше зацікавлення багатокультурним минулим та зростання громадської свідомості щодо окремих галузей культури, історії та нашого розуміння спадщини.

Під час дискусії ми обговорюватимемо різні форми представлення багатокультурної спадщини на фестивалях та їх роль у переосмисленні минулого та поліфонізації громадського простору. Наскільки моно- та поліетнічні фестивалі «відкривають» культурні традиції, а якою мірою сприяють їх стереотипізації та підкресленню поділів між ними? Якою є роль фестивалів у побудові «мостів» між досвідом минулого та сучасними поколіннями у дисконтинуїтетних спільнотах Центрально-Східної Європи? Чи повинні фестивалі зачіпати складні сторінки спільного минулого чи їх роль полягає у «святкуванні» багатокультурності? Нарешті, чи повинні фестивалі, що промують багатокультурне минуле мати на меті пропагування толерантності у сучасних суспільствах?

У цій секції ми матимемо можливість зустріти людей, які проводять фестивалі: організаторів, менеджерів, представників міської адміністрації. Зокрема ми розглянемо український (LvivKlezFest) та польський (7@Nite, Synagogi Noca) досвіди проведення фестивалів навколо єврейської спадщини та пошуки нових форм її представлення. Натомість «Меридіан Czernowitz» є цікавим прикладом включення багатокультурної спадщини до творення бренду «міста літератури» через фестивальні практики.

Модератор: Анна Сусак (Центр міської історії)

Доповідачі:

Лілія Шутяк, прес-секретар фестивалю «Meridian Czernowitz» (Чернівці, Україна)

Моніка Елліот, координатор проекту «7@Nite, Synagogi Noca» (Краків, Польща)

Ада Діанова, директор фестивалю єврейської культури LvivKlezFest (Львів, Україна)

16.00-16.20 кава / чай у внутрішньому дворіку

Секція 4. Театр: Катарсис через провокацію і/чи презентацію?

16:20-18:20

Модератори: проф. Мейгіл Фавлер (Університет Стетсон)

Етнічні групи Галичини – поляки, українці, євреї – мали свої власні театри із окремими будівлями, репертуаром і театральними традиціями. Зараз майже неможливо з'ясувати весь шлях, як багатоетнічне суспільство формувало ці індивідуальні етнічні культури. Утім, декілька культурних ініціатив скористалися театром для збереження багатоетнічного минулого та для простеження напруження між етнічними групами. Як театр може побудувати мости між етнічними групами, або чи він тільки зміцнює стіни розбрату? Як театр може – який за своєю природою не є засобом масової інформації – впливати на широку аудиторію? А як щодо популярних постановок, зокрема адаптації Шолом-Алейхемових історій про Тев'є, як-от бродвейський мюзикл «Скрипаль на даху» або вистава Богдана Ступки «Тев'є-Молочник»? Чи ці твори продовжують життя стереотипів про євреїв та російсько-єврейські стосунки, або чи можуть вони спорудити міст для пошанування багатокультурного минулого та сприйняття єврейського минулого як частини українського минулого?

Дискутант:

Йоанна Віховська, редактор театрального відділу в dwutygodnik.com, куратор проекту East European Performing Arts Platform (Варшава)

Оксана Дудко, Центр міської історії, фестиваль «Драбина.UA» (Львів)

Сергій Перекрест, режисер (Київ)

Світлана Олешко, режисер театру «Арабески» (Харків)

19.00 «Янка», вистава єврейського аматорського театру «Дебют» (Хесед-Ар'є) у Театрі юного глядача (вул. Гнатюка 11)